

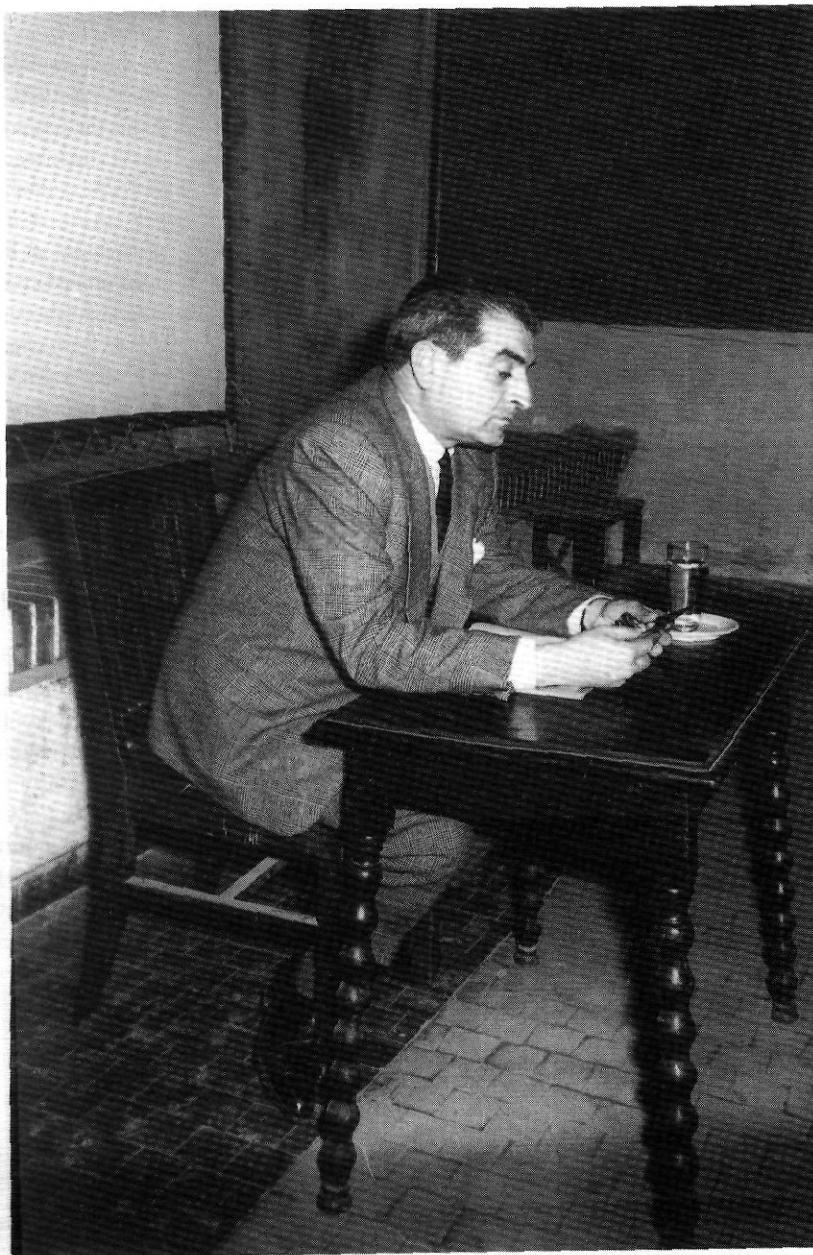
L'home: una nova frontera

Com a home Reglà es lliurà generosament a potenciar l'enteniment col·lectiu. Liberal per vocació i home de tarannà obert, sense entortolliments, de tracte directe sense eufemismes verbals, i d'esperit dialèctic, fresà camins d'obertura en una societat de monòlegs a crits i de silencis reprimits i marcà una nova frontera a la universitat valenciana. Al llarg del seu deganat, tot i havent d'aguantar les bretolades –i fins amenaces físiques– de cercles troglodítics, residus d'un SEU moribund, es van fundar dues revistes estudiantils d'enorme interès: *Diàleg* (1961) i *Concret* (1963), es va publicar l'antologia de poetes universitaris valencians (1962), Raimon cantà per primera vegada el seu «Al vent» (1963), eufòric, encoratjat amb empena per tot un corrent generacional i Joan Fuster escrivia el seu *Nosaltres, els valencians* (1962), examen de consciència històrica, imprescindible en rigor per un futurible propòsit d'esmena.

El do de gents, característic de Reglà, el vinculà íntimament a homes com en Raimon, visitant quotidià de casa seva una colla d'anys, Fuster, per qui Reglà, pràcticament d'ençà del 1965, era l'únic contacte universitari que tenia, cosa que li ha reconegut públicament, Sanchís Guàrner, entestat com ell en aquesta terrible batalla del diàleg... La postura de Reglà

fou criticada. Els uns li retraurien la seva obertura comprensiva i li observarien connotacions de progressisme pervers. D'altres l'acusarien de limitar-se a la comprensió insuficient i de no dur els termes fins al final: la transformació del món. La

seus compromisos, ans era l'expressió d'una intocable autonomia posicional, el radical extremisme de l'honestetat. I si ho dic és perquè el temps –i no pas gaire a la llarga– havia de palesar, en aquest país, el grandios risc que comporta la militància comprensiva.

Conferència del professor Reglà en un dels cursos d'estiu de Peníscola.

defensa de les actituds independents –Vives, Jovellanos, Maragall– no implicava, per a Reglà, la còmoda evasió dels

El mestre: «Conèixer-nos»

Com a mestre, promogué sense repòs la consigna fusteriana de *Nosaltres els valencians: conèixer-nos*. Dirigió un total de dotze tesis doctorals i vint-i-una de llicenciatura sobre temàtica valenciana, i fins n'hi havia algunes fora dels límits cronològics de l'assignatura que ell feia. La seva direcció esdevenia una motivació anímica, continuada, permanent. Si el seu llegat professional concret el constitueix la creació d'una escola sòlida d'historiadors a València, i jo no sóc pas qui per valorar-la, la seva tasca docent va molt més enllà: «Don Joan» esdevingué l'educador –amb tota la càrrega de responsabilitat que el terme comporta– de gairebé una generació sencera de valencians els quals, amb el seu ajut, vàrem aprendre a rebutjar dogmatismes i etiquetes discriminatòries i a combregar en una mateixa fe envers l'home, la raó, la força de les ideologies bescantades, el progrés... més enllà de les aparences. Reglà ens va ensenyar a fer història, però sobretot a viure la història, segons les coordenades bàsiques de llibertat i de dignitat.

L'historiador: la clau de volta

Com a historiador posà les seves energies a la recerca de la clau de volta d'una València perduda entre mites alieneants. Dos articles: «El dualismo en Valencia y sus desequilibrios» (Saitabi, 1967) i «Contribución al estudio de la coyuntura económica valenciana en el siglo XVI», fet amb la seva col·laboradora Emília Salvador (Estudios Geográficos, 1968), un llibre: *Aproximació a la història del País Valencià* (1968) i una participació destacada al volum segons encara inèdit, de la *Història del País Valencià* de

Ed. 62, reflecteixen una dedicació profunda envers l'anàlisi de la problemàtica valenciana, dedicació –diguem-ho de passada– no sempre agraïda, ni prou valorada llavors. La interpretació que Reglà féu de la història valenciana en funció del dualisme geopolític, que no passava de mer planteig d'hipòtesi de treball, determinats sectors valencians l'acolliren amb crítiques amargades; resposta sentimental, en molts de casos, d'una gent aferrada a l'adscripció unilateral a una sola paternitat, crítica que, a parer meu, va caure en el parany de la fàcil censura prenent veure determinisme geopolític de la muntanya i el litoral, com a ents metafísico-geogràfics, on només hi havia una lògica vinculació de dues societats en interacció fluint al seu medi extractiu i maniqueisme on només hi havia la consciència d'una original ambigüitat. Sigui com sigui, el fet és que Reglà esbotzà les rutines precedents, basades com deia Fuster en unes «hiperbòliques» retòriques de la patrioteria oficinesca», i empeltà la història valenciana dins un context molt més ampli, engrandint les fronteres del nacionalisme casolà.

Però l'esforç dialèctic-assimilatori de Reglà es féu sentir especialment des del 1968 enfront de les sempiternes resistències que hi trobà. La distància entre allò que es desitjava i allò que era possible esdevenia abismal i s'anava palesant la inutilitat del vo-

Reglà amb un grup d'historiadors presidits per Vicens Vives (1955).

luntarisme comprensiu. El Reglà dels darrers anys de València era un home sensiblement cansat, sempre inquiet i espectador àvid del món, però tanmateix esgotat. El relleu de la promoció valencianista que ell havia forjat fou cedit a catalans més joves: E. Giralt, organitzador del I Congrés d'Història del País Valencià –al qual Reglà, per haver-se posat malalt, només pogué assistir a una sessió–, E. Lluch, director de l'equip que féu possible *L'estructura econòmica del País Valencià*...

Adéu a València i al món

L'any 1971, coaccionat per una munió de promeses, formulades llèpolament, decidí anar-se'n de València, on la seva tasca ja semblava consumada, i traslladar-se a Barcelona, a la Universitat Autònoma. I aquí acabà de gastar-hi la seva militància comprensiva en un congruïent d'intimes frus-

tracions. Mai no acabà d'assimilar ben bé el gravós cost de la seva comprensió: la descoberta –més ben dit, redescoberta– de la seva suposada perillositat, rera el ja llunyà sofriment de quatre oposicions dirimides amb el devesall del sacrifici personal que comportaven, es féu evident a través de

la mà negra que li privà, de fet, que fruís de l'objectiu fonamental que l'havia fet sortir de València: la direcció del Col·legi Universitari de Girona, i l'inici d'una estratègia hostil –via oposicions– que va frustrar les seves previsions successòries a la Universitat de València, la garantia, d'altra

banda, de continuïtat de la seva escola.

La revisió crítica de les seves coordenades interpretatives del món, que escrivia amb el títol ben significatiu *De comprendre el món a no entendre res* és un bon reflex de l'amargor de Reglà l'any darrer de la seva vida. La mort ens el va arrabassar un xic aviat –56 anys de vida– però, goso insinuar, ho féu perquè en servéssim el record del lluitador entestat en el terrible esforç de desxifrar les paradoxes d'aquest país.

I, per descomptat, un cop mort, van sorgir abundantament els panegírics fàcils, les evocacions planyívoles, els homenatges estèrils, els cridaners pronunciaments afectius. A través d'aquest article voldria incitar a meditar sobre les responsabilitats concretes envers les frustracions de Joan Reglà, l'extracció dels punyents cops rebuts, la culpabilitat dels que varen fer possible el tristament escèptic, amargament evasiu «no entendre res».

Ricard García Cárcel és catedràtic d'Història Moderna a la UAB.

Aquest article és la reproducció parcial del que, amb el títol de «La trajectòria de Don Joan», va ser publicat al setmanari *Presència* el dia 15 de juny de 1974.